

схем распределения долговых обязательств на розничном рынке электрической энергии (мощности) России / Ю.А. Анисимова // Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. 2010. № 1. С.12-15.

9. Анисимова, Ю.А., Кулагина, Е.А. Управление денежными потоками на предприятии ОАО «КУЙ-БЫШЕВАЗОТ» / Ю.А. Анисимова, Е.А. Кулагина // Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. 2012. № 3. С. 5-11.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МОДЕРНІЗАЦІЇ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

© 2013

Я.В. Солтик, викладач кафедри фінансів

Державного інституту управління кадрами, м. Київ (Україна)

В.В. Кузьмел, викладач кафедри «Менеджмент організацій»

Херсонський економічно-правовий інститут, м. Херсон (Україна)

Анотація: У статті розглядається поняття економічного горизонту, розкриваються його елементи і дається його визначення як цілісного фізичного базису і соціально-економічного середовища. Розроблено та запропоновано основні принципи модернізації економічної системи та її галузей, у тому числі сільського господарства. Проведений аналіз дозволяє автору розглянути розвиток сучасного гео економічного горизонту України через інтеграцію та кластери.

Ключові слова: економічний горизонт, принципи модернізації економіки, інтеграція, кластеризація, теорії розвитку.

THEORETICAL PRINCIPLES OF AGRICULTURAL MODERNIZATION OF ECONOMICS

© 2013

J.V. Solytk, Lecturer of the department of Finance

National Institute of Personnel Management, Kyiv (Ukraine)

V.V. Kuzhel, lecturer in «Management»

Kherson Economics and Law Institute, Herson (Ukraine)

Annotation: The article discusses the concept of the economic horizon, reveals its elements and its definition is given as an integral basis of the physical and socio-economic environment. Developed and proposed the basic principles of the modernization of the economic system and its industries, including agriculture. The analyzes allows the author to consider the development of modern geo-economic horizon of Ukraine in the integration and clusters.

Keywords: economic horizon, the principles of economic modernization, integration, clustering, development theory.

УДК 338.12

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ОЦЕНКИ ПОТЕНЦИАЛЬНЫХ ВОЗМОЖНОСТЕЙ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

© 2013

О.В. Митяй, кандидат экономических наук, доцент кафедры «Экономическая теория и право»

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины, Умань (Украина)

Аннотация: В статье рассматривается схема формирования и использования ресурсно-производственного потенциала, предложена методика сравнительной оценки эффективности использования. Представлены основные направления оценки потенциальных возможностей аграрных предприятий. Описывается совокупность факторов, влияющих на функционирование аграрных предприятий, раскрыта сущность понятий «фактор производства» и «производственный потенциал».

Ключевые слова: механизм; аграрные предприятия; ресурсно-производственный потенциал; потенциальные возможности; производственный потенциал; фактор.

Постановка проблеми. Аграрна сфера є одним з найбільш соціально значущих секторів національної економіки, у якому зайнято майже третина працездатного населення країни. Під впливом наслідків аграрної реформи, проведеної з кінця ХХ століття, у цей час агросфера зазнає серйозних труднощів у виконанні своїх головних стратегічних завдань: безперебійного забезпечення населення доступними продуктами харчування й забезпечення легкої й харчової промисловості сировиною.

Питання ефективного механізму виробничо-фінансової діяльності у системі функціональних завдань підприємства в сучасних умовах необхідно розглядати на підставі принципу раціонального розміщення виробництва. Цей принцип виходить із загальноекономічної закономірності ефективного розміщення продуктивних сил, що включає в себе такі елементи: наближення виробництва до його засобів, трудових ресурсів та споживача; забезпечення охорони природи, дотримання науково обґрунтованого природокористування та здорових гігієнічних умов життя і праці населення. Важливим елементом ефективного механізму є принцип комплексного розміщення виробництва, що включає в себе такі складові: комплексне використання у виробничих процесах природних і трудових ресурсів; формування оптимальних економічних зв'язків між підприємствами регіону; формування ефективного інфраструктури.

Для аграрного господарства важливим є дотримання принципу збалансованості і пропорційності розміщення виробництва, який передбачає: збалансованість між обсягом виробництва і наявністю сировинних, паливно-енергетичних, трудових, аграрних ресурсів регіону; пропорційну спеціалізацію в підприємствах з урахуванням допоміжних та обслуговуючих галузей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і практичних аспектів оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств присвячені роботи відомих вітчизняних дослідників, як: М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, М.Ф. Кропивко, П.М. Майданевич, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т.Саблук, М.Ф. Огійчук, П.К.Бечко, І.Ю.Гришова, М.Й.Малік, О.О.Непочатенко, Ю.О.Нестерчук, І.П.Островська, І.О.Крюкова, С.С.Стоянова-Коваль, І.Н.Топіха, Т.С.Шабатура, І.Б.Хома та інші.

Останнім часом проблема нарощення потенціалу аграрних підприємств розглядається в контексті формування та реалізації інноваційного потенціалу аграрної сфери [2,3], формування фінансової архітектури інноваційного розвитку аграрної економіки [4], фінансово-кредитного забезпечення аграрних підприємств [5], фінансово-економічної безпеки та фінансової захищеності інтересів аграрного бізнесу [4-8], фінансової санації і реструктуризації та управління ризиками формування та реалізації економічного та вартісного потенціалу аграрних підприємств [7,8]. За широким колом напрямів та методів досліджень обрана тема є вкрай актуальною та своєчасною та такою, що потребує нагального подальшого опрацювання.

Важливе значення у вирішенні проблемних питань оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств також має удосконалення теоретичного і методичного базису, адекватний сформульованому сучасними економічними умовами, що визначає необхідність нових механізмів формування ресурсно-виробничого потенціалу з урахуванням наукової спадщини та нових економічних викликів сьогодення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідити основні напрямки оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств, розглянути схему формування

елементів ресурсно-виробничого потенціалу та представити методіку порівняльної оцінки ефективності використання аграрними підприємствами наявних ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній науці загальноприйнятим є трактування терміну «фактор», як сукупності причин, умов, істотних обставин, рушійних сил, що сприяють якому-небудь процесу. Відповідно до існуючої концепції відтворення людське суспільство має множинну потреб, які вимагають задоволення, отже, вони виступають умовою (фактором) для початку процесу виробництва суспільних благ, покликаних задовольняти виникаючі потреби.

Оскільки «фактор виробництва» - це ресурс, засіб (джерело) для формування споживчих вартостей, то «ресурсний потенціал» варто розглядати як сукупність продуктивних здатностей внутрішніх факторів виробництва, що реалізується у вигляді відтворювального ефекту під впливом зовнішніх факторів. «Виробничий потенціал» – це технологічно обумовлена сукупність продуктивних здатностей господарюючої системи по реалізації ресурсного потенціалу. Звідси «ресурсно-виробничий потенціал» - це технологічно обумовлена здатність господарюючої системи формувати відтворювальний ефект у процесі використання внутрішніх факторів виробництва під впливом зовнішніх факторів. При цьому головну роль у його формуванні відіграють трудові ресурси із властивою їм інтелектуальною здатністю поєднувати потрібним чином фактори виробництва. Безумовно, елементами потенціалу варто вважати сукупність зовнішніх і внутрішніх факторів: природно-екологічних, технічних, технологічних, інформаційних та ін.

Схема формування елементів ресурсно-виробничого потенціалу (рис. 1.), наочно відображає не тільки склад зовнішніх і внутрішніх факторів виробництва, але й процес перетворення останніх в змінних умовах зовнішнього середовища (тобто процес поліпшення адаптивних і компенсаційних властивостей ресурсів і збалансованого їх використання), що і формує сукупний потенціал системи. Крім того, схема доповнена факторами, що відіграють у сучасних умовах важливу роль у підвищенні стабільності розвитку господарюючого суб'єкта, такими як інформація, інновації й інвестиції [1].

Формування ресурсно-виробничого потенціалу аграрних підприємств відбувається в умовах гострого дефіциту матеріальних і фінансових ресурсів, посилення режиму економії, що змушує переходити до трудо-, фондо- і енергозберігаючих технологій виробництва, але в постійно скорочуваних масштабах.

Тенденції зміни забезпеченості аграрних підприємств основними видами ресурсів свідчать про поглиблення ресурсних диспропорцій, що знижують ефективність діяльності. Найбільша чутливість результатів виробництва спостерігається при коливаннях таких факторів як трудо- і матеріалозабезпеченість. Виробнича функція Кобба-Дугласа (1), побудована для всієї сукупності сільськогосподарських підприємств Черкаської області за 2011 р. показує, що дефіцит трудових (коефіцієнт еластичності 0,39) і матеріальних ресурсів (0,70) обмежує ефективне використання земельних ресурсів і основних виробничих фондів.

$$Y = 0,765 * Z^{-0,072} * L^{0,396} * F^{0,056} * S^{0,701}, \quad (1)$$

де B - вартість валової продукції, тис.грн.;

Z - якість ґрунтів, бал;

L, F, S – забезпеченість відповідно трудовими ресурсами (чол.), основними виробничими фондами (тис. грн.), матеріальними оборотними коштами (тис. грн.)

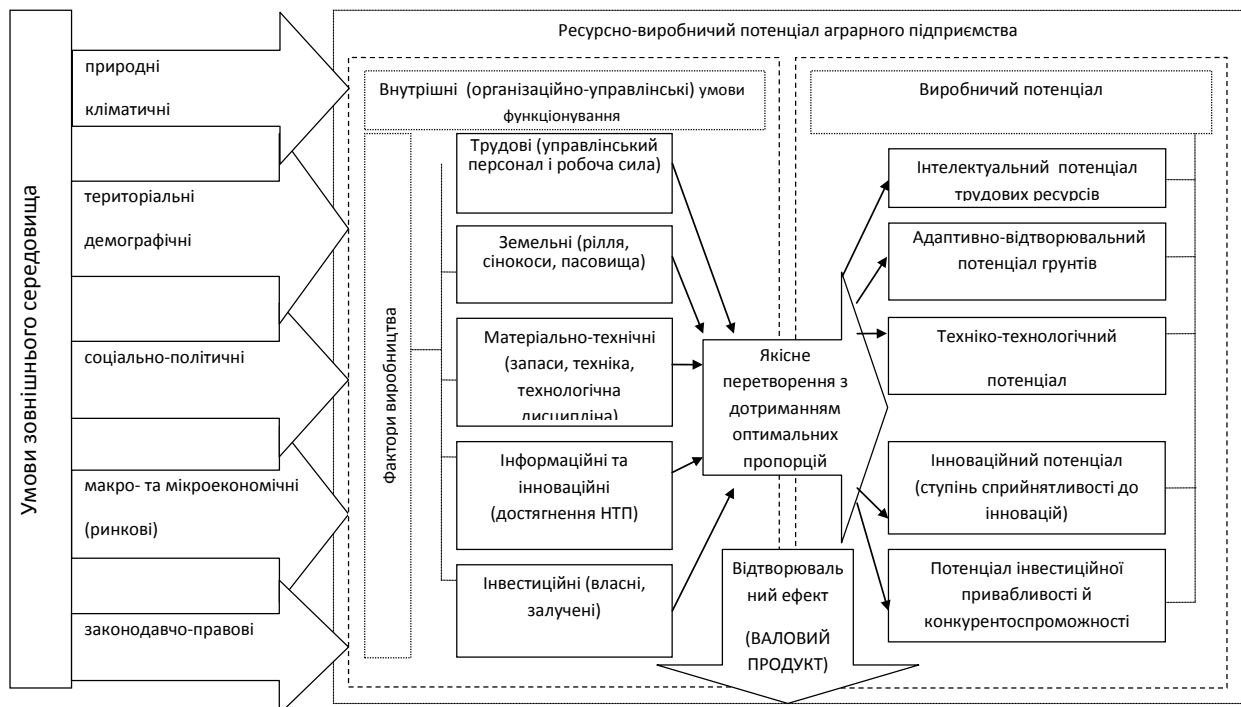

Рис. 1. Схема формування й використання ресурсно-виробничого потенціалу аграрного підприємства (Складено автором на основі узагальнення теоретичних положень формування потенціалу аграрних підприємств [2-5])

розраховуючи на 100 га сільськогосподарських угідь.

Розраховане співвідношення фактичних обсягів виробленої продукції до очікуваних по рівнянню виробничої функції показало, що в області є підприємства, здатні отримати зі складу наявних ресурсів більшу продуктивність, ніж від них очікується, і підприємства, що не отримують зі складу достатніх ресурсів відповідної продуктивності. Таким чином, падіння ефективності сільськогосподарського виробництва обумовлено не тільки зниженням забезпеченості ресурсами, їх кількісними і якісними диспропорціями, але й недостатньо ефективним їх використанням в результаті нераціонального менеджменту. Представлена вище виробнича функція не дає можливість об'єктивно порівняти сільськогосподарські підприємства по їх виробничих можливостях. Для вирішення цього завдання слід використовувати

монотетичний підхід багатомірного статистичного аналізу до відбору аграрних підприємств по наступним групувальним ознакам: приналежність до певної природно-економічної зони, рівень сукупної ресурсозабезпеченості, рівень ефективності використання ресурсів за рахунок суб'єктивного внеску трудових колективів. Пропонована методика складається з п'яти етапів (рис. 2).

Вона дозволяє досить об'єктивно оцінити рівень виробничих можливостей аграрних підприємств у конкретних умовах господарювання, розкрити причини розходжень в ефективності використання ресурсів і визначити можливі напрямки її підвищення.

Практичне застосування методики дозволяє виділити з аналізованої сукупності кластери аграрних підприємств з низькою, середньою й високою забезпеченістю ресурсами у яких може спостерігатися як

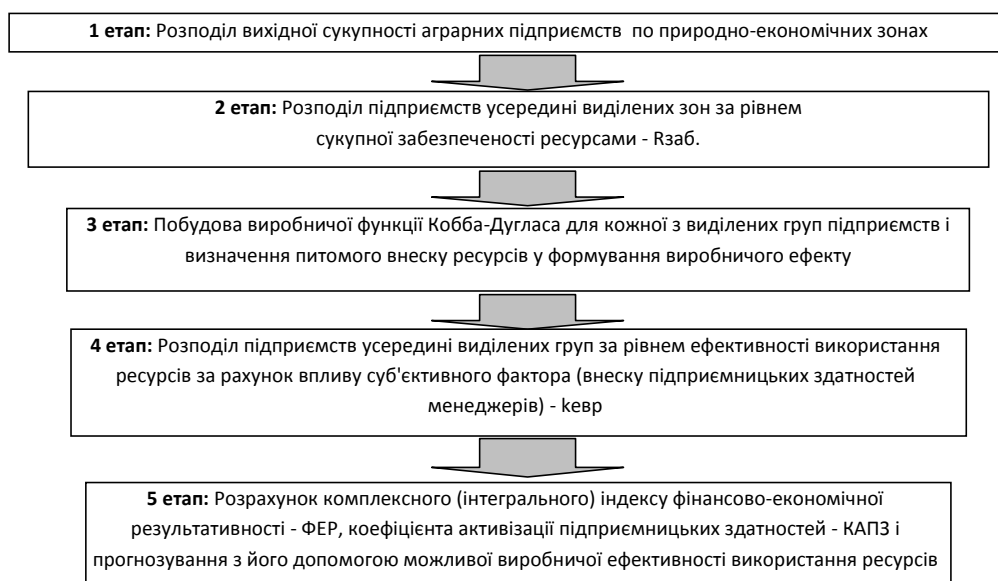

Рис. 2. Методика порівняльної оцінки ефективності використання аграрними підприємствами наявних ресурсів

ефективне, так і неефективне їх використання, зумовлюване підприємницькою активністю. У групах з високої ресурсозабезпеченістю може проявлятися як найбільша, так і найменша підприємницька активність (і навпаки), що дозволяє (або не дозволяє) реалізувати потенціал наявних ресурсів.

Під «активізацією підприємницьких здібностей» ми розуміємо «усвідомлення необхідності оптимального використання виробничих факторів і практичне приведення їх структури до збалансованого стану з урахуванням кількісних і якісних властивостей ресурсів і змінності зовнішнього середовища». Для визначення її рівня був прийнятий нелінійний тип зв'язку між коефіцієнтом ефективності використання ресурсів за рахунок суб'єктивного фактору ($k_{\text{евр}}$) і рівнем віддачі виробничих ресурсів ($R_{\text{від}}$):

$$R_{\text{від}} = a_0 * R_{\text{забез}}^{a_1} * k_{\text{евр}}^{a_2}, \quad (2)$$

де $R_{\text{від}}$ – рівень сукупної ресурсовіддачі факторів виробництва, грн./грн. ресурсів;

$R_{\text{забез}}$ – індекс ресурсозабезпеченості основними виробничими факторами:

$$R_{\text{забез}} = \frac{\sum X_i}{X}, \quad (3)$$

де X_i – індекс ресурсозабезпеченості i -го підприємства; X – середній рівень ресурсозабезпеченості по сукупності:

$$X_i = \frac{\sum r_{z,t,f,m}}{100_{\text{за}} c. - z.ygidb}, \quad (4)$$

де $r_{z,t,f,m}$ – вартість відповідно земельних, трудових, основних виробничих фондів і матеріальних оборотних ресурсів;

$k_{\text{евр}}$ – рівень ефективності використання ресурсів за рахунок активізації підприємницьких здібностей:

$$k_{\text{евр}} = \frac{ВП_{\phi}}{ВП_p}, \quad (5)$$

де $ВП_{\phi,p}$ – вартість валової продукції конкретного підприємства відповідно фактична й розрахункова, тис. грн.;

a_0 – вільний параметр моделі;

$a_{1,2}$ – коефіцієнт еластичності результативної ознаки залежно від зміни відповідних факторів (аргументів) на 1%.

Перетворюючи формулу 2, можна визначити коефіцієнт активізації підприємницьких здібностей:

$$k_{\text{евр}}^{a_2} = \frac{R_{\text{від}}}{a_0 * R_{\text{забез}}^{a_1}}, \quad (6) \quad \Rightarrow$$

$$K_{\text{АПС}(\phi,\epsilon)} = a_2 * \log\left(\frac{R_{\text{від}(\phi,\epsilon)}}{10^{a_0} * R_{\text{забез}}^{a_1}}\right), \quad (7)$$

де $K_{\text{АПС}(\phi,\epsilon)}$ – коефіцієнт активізації підприємницьких здібностей (фактичний і можливий рівень);

$R_{\text{від}(\phi,\epsilon)}$ – рівень сукупної ресурсовіддачі факторів виробництва (фактичний і можливий рівень).

Активізація підприємницьких здібностей зростає в міру зниження рівня ресурсозабезпеченості факторами виробництва. Розрахунок фактичного й можливого рівня ресурсовіддачі за допомогою цього коефіцієнта дозволяє визначити резерви її збільшення. $K_{\text{АПС}}$ має велике аналітичне значення для прогнозування можливої ефективності використання факторів виробництва при різній ресурсозабезпеченості й відносно рівних природно-економічних умовах поряд з іншими показниками комплексної оцінки діяльності аграрних підприємств.

Індекс фінансово-економічної результативності (ФЕР) розраховується за формулою:

$$\text{ФЕР} = \frac{\sum_{i=1}^n I_{pij}}{n}, \quad (8)$$

де I_{pij} – часткові показники результативності i -го виду по j -му підприємству;

n – кількість показників результативності.

Пропонована модель оптимізації ресурсних пропорцій передбачає: можливість залучення у виробничий процес раніше незадіяних ресурсів; можливість зміни виробничого напрямку на спеціалізоване виробництво із впровадженням прогресивних технологій і можливість трансформації окремих виробничих факторів у джерела інвестицій. Для підприємств, які мають певну можливість маневру наявними ресурсами, нами виділено два основних напрямки оцінки їх потенційних можливостей (рис. 3).

При цьому по другому напрямку враховується можливість залучення раніше невикористовуваних ресурсів і можливість трансформації окремих виробничих факторів у власні інвестиційні кошти, а також розглядаються варіанти зміни цільової функції або критерію оптимальності.

Рис. 3. Основні напрямки оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств

Висновки. Отже, в статті обґрунтовано пропозиції з формування та реалізації ресурсно-виробничого потенціалу аграрного підприємства, який визначено як технологічно обумовлену здатність господарюючої системи формувати відтворювальний ефект у процесі використання внутрішніх факторів виробництва під впливом зовнішніх факторів. Розроблено схему формування елементів ресурсно-виробничого потенціалу, яка наочно відображає не тільки склад зовнішніх і внутрішніх факторів виробництва, але й процес перетворення останніх в змінних умовах зовнішнього середовища, що і формує сукупний потенціал системи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексюк. – К. : КНЕУ, 2006. – 316 с.
2. Гришова І.Ю. Проблеми формування інноваційної системи України / І.Ю.Гришова, Т.М.Гнатєва // Інноваційна економіка. 2012. № 12. С.54-62
3. Гнатєва Т.М. Підходи до формування інноваційного потенціалу підприємств харчової промисловості// Т.М.Гнатєва, І.Ю.Гришова // Інноваційна економіка. 2013. №1.С.15-18
4. Крюкова І.О. Фінансова архітектура інноваційного розвитку молокопереробних підприємств / І.О. Крюкова / Облік і фінанси. 2013. № 2. С.94-98.
5. Гришова І.Ю. Державна підтримка як невід'ємний механізм економічного зростання. Інституційні чинники розвитку підприємницьких структур / І.Ю.Гришова, В.А.Зимлинський / Під ред. д.е.н., професора О.О. Непочатенко. – Умань: СПД Сочінський, 2013. – С.36-44.
6. Гришова І.Ю. Розробка заходів управління ризиками фінансової безпеки підприємства / І.Ю. Гришова, Т.С. Шабатура // Вісник Сумського національного аграрного університету: науково-методичний журнал. Серія: фінанси і кредит. 2012. № 2. С.15-21.
7. Стоянова-Коваль С.С. Оцінка потенціалу аграрної сфери до галузевих структурних зрушень в контексті світових тенденцій / С.С.Стоянова-Коваль // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. Науковий журнал. 2010. №1. С.36-43
8. Гришова І.Ю., Бутенко В.В. Повышение финансовой безопасности предприятий птицеводства / И.Ю.Гришова, В.В.Бутенко // Вектор науки ТГУ. Серия: Экономика и управление. 2013. № 1. С.88-90.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

© 2013

О.В. Митяй, кандидат економічних наук, доцент кафедри «Економічна теорія та право»
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Умань (Україна)

Анотація: В статті розглядається схема формування й використання ресурсно-виробничого потенціалу, запропонована методика порівняльної оцінки ефективності використання. Представлені основні напрямки оцінки потенційних можливостей аграрних підприємств. Описується сукупність факторів, що впливають на функціонування аграрних підприємств, розкрита сутність понять «фактор виробництва» та «виробничий потенціал».

Ключові слова: механізм, аграрні підприємства, ресурсно-виробничий потенціал, потенційні можливості, виробничий потенціал, фактор.

BASIC DIRECTIONS OF APPRAISAL OF AGRARIAN ENTERPRISES POTENTIAL CAPABILITES

© 2013

O.V. Mytyay, candidate of economic Sciences, associate professor department of «Economic Theory and Law»
Pavlo Tychyina Uman State Pedagogical University, Uman (Ukraine)

Annotation: The scheme of formation and use of resource and production potential is discussed in the article, the methodology of comparative assessment of usage efficiency is proposed. The basic assessment directions of potential capabilities of agrarian enterprises are proposed. A set of factors that affect the functioning of agrarian enterprises is described, the essence of concepts «factor of production» and «production capacity» is revealed.

Keywords: mechanism, agrarian enterprises, resource and production potential, potential capabilities, production capacity, factor.